

УДК 339.9

СІДЕНКО С.В.,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Навчально-наукового інституту Міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР

***Анотація.** В статті розглянуті проблеми соціального розвитку в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію з ЄС. Проаналізовано вплив стану людського капіталу на економічний та інноваційний розвиток і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Визначені основні пріоритети формування соціальної політики в Україні у відповідності до стандартів Європейського Союзу.*

Ключові слова: соціальний розвиток, людський капітал, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток, соціальна політика Європейського Союзу.

Сиденко С.В., д.э.н., профессор, заведующая кафедры международных экономических отношений и бизнеса Учебно-научного института Международных отношений Национального авиационного университета

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИБОР УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНЕ ІЗМЕРЕННЯ

***Анотація.** В статті розглянуті проблеми соціального розвитку в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію з ЄС. Проаналізовано вплив стану людського капіталу на економічне та інноваційне розвиток і забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Визначені основні пріоритети формування соціальної політики в Україні в відповідності до стандартів Європейського Союзу.*

Ключевые слова: социальное развитие, человеческий капитал, конкурентоспособность, инновационное развитие, социальная политика Европейского Союза.

Svitlana V. Sidenko, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of International Economic Relations and Business at the Institute of International Relations of the National Aviation University

UKRAINE'S EUROINEGRATION STRATEGY: THE SOCIAL DIMENSION

***Annotation.** The article deals with the issues of Ukraine's social development under the implementation of the Association Agreement with the EU. It analyses the impact of the attained state of the country's human capital on its economic and innovation-driven development, as well as sustainable competitiveness. The author determines main priorities of the formation of Ukraine's social policy according to the social standards of the European Union.*

Key words: social development, human capital, competitiveness, innovation-driven development, European Union's social policy.

Актуальність теми. Стратегічною метою України є вступ до Євросоюзу, що серед іншого означає послідовну орієнтацію на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку – модель соціальної ринкової економіки, перевагами якої є високий рівень соціальних стандартів і розвитку гуманітарної сфери, ефективний захист прав працівників, розвинена система соціального захисту. Тому Україні для набуття членства в Євросоюзі необхідно досягти діючих європейських країн економічних і соціальних стандартів. Важливим кроком в цьому напрямку є реалізація Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку європейської інтеграції та перспектив реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС присвячено багато праць відомих українських вчених, серед яких такі відомі фахівці, як Андрійчук В.Г., Будкін В.С., Лук'яненко Д.Г., Сіденко В.Р., Савельєв Є.В., Чужиков В.І., Шнирков О.І., Філіпенко А.С. та інші. Однак існує потреба в детальній дослідженні перспектив і наслідків співробітництва в окремих сферах співробітництва України з ЄС, що і обумовлює вибір теми даної статті.

Мета дослідження. Провести аналіз основних напрямів адаптації України до соціальних стандартів Співтовариства в умовах реалізації Угоди про Асоціацію з ЄС.

Виклад основного матеріалу. Досягнення економічного зростання і світового науково-технологічного рівня та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності на глобальних ринках є пріоритетними напрямками розвитку будь-якої економіки країн світу в умовах сучасного світового господарства. Особливо важливими є ці задачі для України, яка завершує формування ринкових інститутів, що сприятиме розвитку економіки на ринковій основі та формуванню засад соціального ринкового господарства. Саме ці цілі закріплені в Конституції України, де в ст.1 містяться положення про те, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. В Конституції України також закріплений курс на європейську інтеграцію, в напрямку якої в 2014 р. підписана «Угода про асоціацію між Україною, з однієї

сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншої сторони».

Ця Угода визначатиме якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» та слугуватиме стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Отже, соціально-економічна модель в Україні має розвиватися у напрямку досягнення європейських стандартів. Кожна країна, маючи за мету набути членства у Євросоюзі, має забезпечити виконання не лише економічних, але і низки соціальних вимог, що були визначені на Копенгагенському (1993 р.) та Ессенському (1994 р.) засіданнях Європейської Ради та у Білій книзі Європейської Комісії (1995 р.). В комплексі складних проблем, які постають перед країнами-кандидатами, соціальні питання адаптації до умов членства в ЄС є одними з найважливіших. Адже питанням соціального розвитку в межах Європейського Союзу приділялася увага з початку його заснування – в Римському договорі 12 із 248 статей були присвячені соціальній політиці.

Слід відмітити, що спільна соціальна політика є невід'ємною і рівноцінною складовою інтеграційного співробітництва в Європейському Союзі, що обумовлено, насамперед, тим, що між економічною інтеграцією і соціальним розвитком існує складний взаємозв'язок. З одного боку, економічне співробітництво впливає на соціальну сферу, найперше, на рівень добробуту, розвиток людських ресурсів, соціальні гарантії і стандарти. З іншого боку, – соціальний розвиток впливає на інтеграційні процеси в ЄС, оскільки стан зайнятості, демографічні процеси, життєві стандарти, стан освіти та охорони здоров'я, міграційні процеси впливають на економічне зростання та конкурентоспроможність Співтовариства. Тому соціальні проблеми є актуальними для кожної країни-члена і всього Співтовариства в цілому. Не випадково соціальний чинник враховувався ще у теоретичних розробках і політичних проектах при заснуванні європейської інтеграції, причому як пріоритетний чинник, по-перше, в якості ключової цілі і, по-друге, в якості найважливішого критерію, яким, необхідно керуватися при розробці і здійсненні інтеграційних програм [1,106].

Як відомо, у більшості країн, що становлять ядро ЄС, соціально орієнтована економіка склалася ще у другій половині минулого століття, а перші механізми соціального захисту виникли, наприклад, у Данії, Швеції та Німеччині ще наприкінці XIX ст., а у Великобританії – на початку XX ст. Отже, ці країни протягом тривалого часу досягали нинішнього високого рівня розвитку соціально орієнтованої економіки та демократії.

В сучасних умовах в країнах Євросоюзу соціальні стандарти є досить високими, а низка країн реалізує модель держави загального добробуту. Основною складовою європейської соціальної моделі є соціальна політика, спрямована на розвиток людини, яка в умовах розвитку нової економіки є основною продуктивною силою суспільства, носієм знань, вмінь, кваліфікації, інтелектуального капіталу, цінностей, які відіграють першочергову роль у соціально-економічному розвитку суспільства. Тому європейські країни створили соціально-орієнтовану модель суспільного розвитку, або державу загального добробуту, яка характеризується високим рівнем витрат, що базуються на страхуванні соціальних програм, високим ступенем соціальної солідарності, що реалізується шляхом використання вертикальної системи перерозподілу, наданні гідного трудового захисту і вигоди для працюючих, що знижує рівень бідності і нерівності в суспільстві. В таких моделях головне призначення держави – забезпечення високого рівня добробуту для більшості громадян, надання соціального захисту і гарантування справедливості шляхом корекції розподілу доходів і майна. Практичними механізмами реалізації концепції держави загального добробуту є політика на ринку праці, доступ до системи освіти і охорони здоров'я, політика доходів.

При цьому політика, здійснювана інститутами співтовариства, є надбудовою над політикою, що проводять країни-члени. Базовим був і залишається національний рівень, проте ці два рівні співвідносяться як взаємодоповнюючі. Основною функцією соціальної політики в західноєвропейських країнах є перерозподіл суспільного продукту з метою забезпечення колективних соціальних потреб і розвитку людських ресурсів, найперше, охорони здоров'я і праці, захисту довкілля, освіти, підготовки кадрів та соціального забезпечення вразливих груп населення.

Виходячи з вищезазначеного, першочерговим завданням будь-якої країни-претендента на вступ до Співтовариства є послідовне впровадження принципів соціальної ринкової економіки, яка характеризується розвиненими ринковими відносинами, високим рівнем економічного розвитку, політичною демократією, незалежними від уряду профспілками і об'єднаннями підприємців, гарантованим доступом до системи освіти та охорони здоров'я, розвиненою системою соціального захисту. Отже, Україні ще доведеться пройти тривалий шлях створення ринкових інститутів, які забезпечать розвиток потенціалу всіх людей, свободу вибору, відповідний рівень життєвих стандартів, соціальної та індивідуальної відповідальності всіх громадян за розвиток суспільства.

В комплексі складних проблем, які постають перед Україною в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом проблеми соціальної адаптації до умов членства в Співтоваристві є одними з найважливіших, що вимагає особливої уваги до цих питань.

Оцінюючи реальні перспективи інтеграції України в економічний простір ЄС, слід відмітити, що за рівнем свого соціально-економічного розвитку, зрілості ринкових відносин та інститутів демократії вона значно відстає не лише від ядра ЄС, але і від нових членів – країн Центрально-Східної Європи. Для того, щоб врости в економічний простір ЄС, необхідно подолати розрив за багатьма параметрами. Попереду важкий і тривалий процес адаптації до умов Євросоюзу і результат його залежить не лише від вихідної величини розриву, але і від

низки інших умов – масштабів і ефективності національного фізичного і людського капіталу, економічної і соціальної політики уряду, розвитку ринкових інститутів та ін.

Звичайно, вступ до ЄС і підпорядкування правилам використання переваг його єдиного ринкового простору покращить багато умов економічного зростання країни. Проте, навіть якщо б вдалося швидко перебудувати модель свого економічного розвитку на зразок найбільш успішних країн ЄС, то подолати цей розрив в короткі терміни не вдасться. Так, за розрахунками фахівців, за оптимістичного сценарію навіть більш успішним країнам-новим членам ЄС для подолання цього розриву необхідно, наприклад, Чехії не менше 12 років, Словаччині – 19, Угорщині і Словенії – 20, а Польщі – 22 роки [2, 282].

Проблема адаптації України до соціальних стандартів Євросоюзу багатогранна, тому зупинимося лише на деяких її аспектах. В сучасних умовах розвитку нової економіки, базованої на знаннях, та загострення глобальної конкуренції пріоритетного значення набуває розвиток людини як носія знань, досвіду, вміння. Саме стан людського капіталу буде визначальним для забезпечення економічного розвитку і конкурентоспроможності. За останніми даними ООН, країни Євросоюзу за індексом людського розвитку, що характеризує стан людського капіталу, дещо знизили свої рейтингові позиції, посупившись іншим країнам світу, однак Нідерланди, Німеччина та Данія входять в першу десятку, посідаючи відповідно 4, 6 та 10 місця. Україна посідає в рейтингу 83 місце, розташувалась між Перу та Белізом та поступаючись навіть новим членам ЄС. Найкращі позиції Україна має за рівнем освіти – за кількістю років шкільного навчання, що становить 11,3р., вона знаходиться на рівні Франції, Люксембургу та інших розвинених країн [3, 159–161].

Маючи високі соціальні стандарти та ефективну систему охорони здоров'я, країни ЄС досягли високої тривалості життя, яка становить 80 і більше років у Великій Британії, Нідерландах, Ірландії, Швеції, Фінляндії, Німеччині, Австрії, Франції, Бельгії, Люксембурзі, Італії, Греції, Іспанії. В Україні середня тривалість життя становить лише 68,5 років.

Дослідження ООН свідчать, що існує тісний взаємозв'язок між економічним зростанням і станом охорони здоров'я і освіти в країні. Якість людського капіталу, особливо його освітня складова, також впливає на конкурентоспроможність країни та її інноваційний розвиток (таблиця 1).

Наведені рейтинги показують, що 10 країн-лідерів з розвитку людського капіталу одночасно посідають перші рейтингові позиції за рівнем конкурентоспроможності економіки та є лідерами інноваційного розвитку. Країни, що мають високий рівень розвитку людського потенціалу, також мають найбільше число абонентів сотових мереж, користувачів Інтернет та мають високу частку високих технологій в експорті промислових товарів.

Таблиця 1

Лідери за показником Індексу людського розвитку, конкурентоспроможністю економіки та інноваційним розвитком у 2015 р.

ІРЛП	За індексом глобальної конкурентоспроможності	За фактором інновації
Норвегія	Швейцарія	Швейцарія
Австралія	Сінгапур	Велика Британія
Швейцарія	США	Швеція
Нідерланди	Фінляндія	Нідерланди
США	Німеччина	США
Німеччина	Японія	Сінгапур
Нова Зеландія	Гонконг	Данія
Канада	Нідерланди	Люксембург
Сінгапур	Велика Британія	Гонконг
Данія	Швеція	Ірландія

Джерело: Human Development Report 2014. – С.151; The Global Competitiveness Report 2015. World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance, January 2015.

Отже, для забезпечення успішної конкуренції в глобальному світі, в якому в епоху мережних технологій кожна країна повинна володіти потенціалом для сприйняття і адаптації глобальних технологій з врахуванням національних потреб, необхідні розвинутий продуктивний і творчий потенціал робочої сили, відповідні матеріальні умови, а також певна культура мислення. Це обумовлює пріоритетне значення розвитку людини як носія знань, досвіду, вміння та вимагає якісно нового підходу до розвитку і розширеного відтворення гуманітарного капіталу, оскільки саме він буде визначальним для забезпечення економічного розвитку і конкурентоспроможності. Саме розвиток людського потенціалу і технологічного прогресу можуть бути взаємодоповнюючими і взаємно зміцнюючими процесами, котрі стимулюють підйом всього суспільства. Навпаки, втрата позицій у сфері людського капіталу означає і втрату перспектив нарощування конкурентоспроможності нації на світовому рівні.

Водночас важливою складовою людського розвитку є добробут. Адже рівень доходів і мотивацій обумовлюють суспільну модель споживання, що стимулює національне виробництво та розвиток сфери послуг. Крім того, реалізація здібностей і талантів, згідно теорії А. Маслоу, можлива лише в умовах, коли задоволені матеріальні потреби. Є багато інших досліджень стосовно взаємозв'язку між добробутом і економічним зростанням. Зокрема, Лауреатом Нобелівської премії з економіки 2015 став професор Принстонського університету (США) Ангус Дітон, який удостоєний нагороди "за аналіз споживання, бідності та добробуту". Він запропонував теорію, згідно якої є певний рівень добробуту (доходу), який забезпечує всебічний розвиток людини і її самореалізацію.

Останні дослідження ООН свідчать, що за показником ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності 2011р.), Україна, маючи 8215 дол., значно відстає не лише від найбільш економічно потужних економік ЄС, якими є Нідерланди, Німеччина, Данія, Швеція, Австрія, які мають понад 40 тис. дол. на душу населення та країн, які мають понад 30 тис. дол. на душу населення, серед яких Франція, Ірландія, Велика Британія, Бельгія, Фінляндія, Італія, Іспанія, але і від нових членів ЄС – Чехії, Естонії, Литви, Польщі, Словаччини, Угорщини, у яких цей показник перевищує 21 тис. дол. [3, 159–161].

За даними щорічного звіту «Індекс соціального прогресу 2014» (2014 Social Progress Index), підготованого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки компанії «Deloitte», що охоплює базові людські потреби (доступ до харчування і медичного обслуговування, якість комунальних послуг, рівень особистої безпеки), основи добробуту (доступ до базової освіти і інформаційних технологій, рівень здоров'я, захист довкілля) і можливості для розвитку (громадянські права і свободи, ступінь толерантності і гендерної рівності, доступ до вищої освіти), Україна знаходиться на 62-й позиції серед 133 країн в глобальному рейтингу соціального прогресу [4].

Отже, в Україні першочерговим є запровадження реформ в соціальній сфері, що забезпечить економічне зростання і міжнародну конкурентоспроможність.

Найперше слід підвищити рівень добробуту громадян, що обумовлене необхідністю розвитку людського та інтелектуального капіталу, формування середнього класу, який є основою соціальної стабільності та головною складовою громадянського суспільства. У більшості країн з розвинутою ринковою економікою він охоплює понад 60% населення. Як основний платник податків середній клас формує державний та місцеві бюджети, визначає споживчу поведінку населення та параметри і структуру внутрішнього ринку. Через накопичення та участь у різноманітних системах страхування він забезпечує інвестиційний потенціал, а завдяки домінуванню в громадських і політичних організаціях визначає поведінку електорату та моральні стандарти суспільства, через участь у виборчому процесі виконує функції носія демократії та політичних свобод.

В Україні процес формування середнього класу, який би відповідав за майновим статусом та рівнем особистих доходів критеріям розвинених країн (визначений рівень доходів, володіння нерухомістю, наявність власної справи, високий рівень освіти і кваліфікації, задоволеність своїм статусом, суб'єктивна ідентифікація себе із середнім класом та ін.) перебуває поки що на початковому етапі. За даними соціологічних досліджень, питома вага населення, яке ідентифікує себе із середнім класом, становить 32–45 % всього населення.

З усього кола соціальних проблем, що потребують свого вирішення в контексті створення передумов для інтеграції в ЄС чи не найважливішими є проблеми доходів населення та розвитку соціальних програм. Досягнення європейських стандартів в соціальній сфері – рівня доходу, структури споживання, добробуту, зайнятості, фінансування соціальних програм, що забезпечують розвиток людських ресурсів, має не лише етичне, але й економічне значення, оскільки від цього залежить можливість включення в європейський ринок праці, доступ до ринку товарів і послуг, розвиток гуманітарного капіталу, формування широкого середнього класу та, в кінцевому рахунку, забезпечення міжнародної конкурентоспроможності.

В цьому зв'язку потребує невідкладного реформування політика оплати праці, яка є важливим чинником забезпечення добробуту громадян. Одним з важливих важелів соціального захисту працюючих є мінімальна заробітна плата, яка в Україні відіграє роль соціального стандарту, обов'язковість якого забезпечується законом, та, виходячи з її розміру, визначають розмір пенсії за віком, стипендії, допомоги у зв'язку з безробіттям, у зв'язку з доглядом за дитиною, виплати за лікарняними листками тощо. В Україні вона становить 1378 гривень, що трохи більше 50-ти євро. Це пов'язується, зокрема, з тим, що однією з вимог МВФ при наданні кредитів Україні було стримування зростання мінімальної заробітної плати, оскільки, на думку фахівців, вона дуже швидко зростала за останні п'ять років, що не відповідає реаліям української економіки.

Для порівняння можна відмітити, що в низці країн ЄС, зокрема, Люксембурзі та Бельгії, мінімальна заробітна плата законодавчо закріплена на позначці не менше 2 тис. дол. При цьому в усіх європейських країнах протягом останнього десятиліття мінімальна заробітна плата суттєво зросла. Найбільшого відносного росту вдалося досягти Румунії, де вона становить 217,5 дол. та Ірландії – 388,7 дол. [5].

В останні десятиліття у багатьох країнах світу у головну форму оплати праці перетворилася погодинна заробітна плата, яка зазвичай застосовується на підприємствах, де переважає чітко регламентований технологічний режим та залежить від секторів економіки і тому в різних країнах різна. Погодинна заробітна плата робітника в Україні в середньому становить лише 2–2,5 долари, в той час, як середня в Європейському Союзі складає 23,7 євро на годину і 28,4 євро в країнах євро зони. Найвища погодинна оплата праці зафіксована в Бельгії, Данії, Швеції, Люксембурзі та Франції – від 34 до 40 євро на годину [6].

Особливо помітний розрив з європейськими стандартами оплати праці спостерігається в окремих галузях. Так, за одну годину український вчитель в середньому заробляє 12 гривень (1,5 дол.), а у Бельгії оплата праці за годину працівника освіти становить 24,52 євро, у Болгарії година праці освітянина коштує 6,66 євро, у Чехії – 12,22, у Німеччині – 31,38, в Іспанії – 25,10, у Латвії – 6,74, у Литві – 9,19, в Угорщині – 10,53, у Польщі – 17,44 євро, у Португалії – 21,58, у Румунії – 6,65, у Словаччині – 10,16, у Фінляндії – 24,97, у Швеції – 23,10, Великобританії – 20,73, у Австрії – 27,67 євро. Такі ж відмінності в оплаті праці мають місце і в інших галузях.

Значні відмінності є також і за рівнем середньомісячної заробітної плати, яка в Україні в 2014 р. становила 178 євро, що є найгіршим показником серед всіх європейських країн. Для порівняння: середній заробіток робітника у світі становить приблизно 1480 доларів на місяць. Низький рівень заробітної плати обумовлює в цілому низький рівень доходів населення. Так, за даними аналітиків швейцарської Credit Suisse, середній річний дохід громадянина України становить менш як 5 тис. дол., що у 10 разів менше, ніж у середньому у світі. При цьому у громадян найближчого на Заході сусіда – Польщі доходи становлять від 25 до 100 тис. дол. [7].

Отже, існує необхідність невідкладного реформування політики заробітної плати, але при цьому важливо щоб її зростання відбувалося в контексті макроекономічних реформ, внаслідок створення нових робочих місць в високотехнологічних галузях та економічного зростання.

Не менш важливим є забезпечення добробуту громадян похилого віку через систему пенсійного забезпечення. Зараз в Україні мінімальна пенсія також являється державною соціальною гарантією та становить лише 1074 грн., середня пенсія – 2072,1 грн. та максимальна – 10740 грн.

Водночас в країнах Європейського Союзу, за даними Банку Natixis, який опублікував Natixis Global Retirement Index, що розподілив країни за рівнем добробуту пенсіонерів, найкращою є система пенсійного забезпечення в Люксембурзі, Швеції, Австрії, Фінляндії, Нідерландах. В двадцять країн-лідерів за ефективністю пенсійної системи також увійшли Німеччина, Франція, Данія, які мають кращу систему охорони здоров'я, фінансів, кращу якість життя і матеріального добробуту [8].

Ефективним механізмом перерозподілу суспільного багатства і забезпечення соціальної справедливості в європейській соціальній моделі є податки. В середньому ЄС ставка податку становить 44,5%. Водночас в Нідерландах цей показник становить 55%, у Франції, Данії і Німеччині – 45%, Італії – 43%, Австрії – 50%, в Ірландії, Словенії, Португалії та Іспанії також в межах від 40 до 50%, в середньому по Єврозоні – 43,5%. Водночас в Чехії – 22% та в Румунії – 16%. В Україні ставка податку становить 15-17%.

Для забезпечення соціальної справедливості уряди можуть запровадити прогресивне оподаткування, оподатковуючи високий дохід по більш високій ставці; можуть збільшити податок на майно або велику спадщину. Держава може також надавати трансфертні платежі тобто грошові виплати окремим особам, а також іноді субсидує споживання в групах населення з низькими доходами.

В багатьох країнах для вирівнювання доходів законодавчо впроваджене прогресивне оподаткування індивідуального доходу, за якого податкові ставки зростають з ростом доходів фізичних і юридичних осіб. При цьому сім'я з більш високим рівнем доходу платить не тільки більшу суму податку, але й фактично платить і більшу частину свого доходу. При цьому податок на високий дохід (понад 1 млн. євро) може досягати 75%. У Франції 75% податок на зверх прибутки йде на соціальні виплати і оздоровлення економіки, а в Німеччині "податок солідарності" йде на підтримку багатодітних сімей (так званий "материнський капітал"). Бюджетний перерозподіл, насамперед, шляхом прогресивного оподаткування відносно більш високих доходів і фінансування з цих джерел витрат на суспільні інвестиції в людський і суспільний капітал, дає відчутні соціальні результати.

Важливу роль у розвитку суспільства та забезпеченні принципів соціальної справедливості відіграють соціальні програми, зокрема, програми освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, на які країни – члени ЄС витрачають значні кошти. Зараз середні витрати на програми соціального захисту становлять більше 27% ВВП. Фінансування системи соціального захисту в країнах ЄС здійснюється за рахунок надходжень від центрального уряду – близько 35%, соціальних внесків працевлаштувачів – близько 38%, соціальних внесків осіб, які є реципієнтами соціальної допомоги – 23 %, інших джерел – близько 4%. Ріст витрат на соціальні програми в країнах ЄС сприяє підтриманню соціальної стабільності та суспільної злагоди внаслідок зниження рівня бідності та соціальної поляризації.

Вже частковий аналіз проблеми адаптації України до умов Євросоюзу в соціальній сфері показав, що існують значні відмінності за всіма параметрами соціального розвитку не лише в порівнянні зі «старими», але й з новими членами Співтовариства. Однак, для набуття членства необхідно наблизитися за цими параметрами до стандартів ЄС.

Отже, Україні доведеться вирішити низку невідкладних і непростих завдань – здійснити суттєві зміни в забезпеченні права на працевлаштування, досягти європейських стандартів щодо оплати та безпеки праці, гарантій соціального забезпечення умов життя громадян, охорони здоров'я, розвитку освіти, культури, соціального захисту та ін. Розв'язання цих проблем може бути результатом лише ефективних ринкових реформ та економічного зростання. Світовий досвід свідчить, що економічний ріст веде до зростання ВВП, що дає можливість підвищити доходи працюючих і забезпечити гідний соціальний захист для найбільш вразливих верств населення. Але економічний ріст тільки тоді позитивно впливає на стан людських ресурсів, коли сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню продуктивності праці та заробітної плати, а також за умов

використання суспільних ресурсів в інтересах активізації процесу розвитку людини. Стає очевидним, що необхідно змінити пріоритети в політиці реформ – поєднати реалізацію раціональної економічної політики з активними інвестиціями держави в людський капітал.

Важливим чинником створення засад соціальної ринкової економіки на зразок західноєвропейських країн є реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка містить цілу низку відповідних статей. Так, відповідно до ст. 419 Угоди Сторони посилюють діалог та співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації. Співробітництво у визначених сферах передбачає досягнення таких цілей, як:

- покращення якості людського життя;
- збільшення кількості та покращення якості робочих місць з гідними умовами праці;
- сприяння розвитку соціальної та юридичної справедливості у контексті реформуванні ринку праці;
- сприяння створенню на ринку праці таких умов, які б поєднували гнучкість та захищеність;
- покращення рівня забезпечення охорони здоров'я та безпечних умов праці, зокрема шляхом проведення навчання і тренінгів з питань охорони здоров'я та безпеки праці, сприяння реалізації превентивних заходів, попередження ризиків великих аварій та управління токсичними хімічними речовинами, а також обмін доброю практикою та результатами досліджень в цій сфері;
- посилення рівня соціального захисту та модернізації систем соціального захисту; скорочення бідності та посилення соціальної єдності та ін. [9].

З урахуванням задач, що зафіксовані в Угоді про асоціацію, має бути скоригована і відповідним чином доповнена Програма інтеграції України до Європейського Союзу. Відповідні закони прийняті Верховною Радою України та розроблені програми соціального розвитку суспільства, реалізація яких забезпечить наближення до європейських соціальних стандартів. Ця проблема є першочерговою, адже це стосується людини – носія цінностей, знань, досвіду, що, в кінцевому рахунку, визначає економічний розвиток країни і її конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Европейский Союз на пороге XXI века . Выбор стратегии развития. – Под ред. Ю.А.Борко и О.В.Буториной, УРСС, М., 2001.
2. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века. Почему не интегрируются страны СНГ. – М. НИ «III тысячелетие», 2001.
3. UNDP. Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience. – New York–Oxford: Oxford University Press, 2014.
4. <http://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/social-progress-index.html>
5. <http://infolight.org.ua/content/minimalna-zarobitna-plata-sered-krayin-svitu-ta-v-ukrayini-dynamika-ta-geografiya-2005-2015-rr>
6. <http://www.unn.com.ua/uk/news/1323119-naynizhchu-pogodinnu-oplatu-pratsi-v-yes-zafiksuvali-u-bolgariyu-a-nayvischu-u-belgiyi>
7. <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%D0%A1redit+Suisse%2C>
8. <http://hottour.in.ua/novyny/novyny-turyzmu/najkraschi-krajiny-dlya-pensioneriv/>
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншої сторони // Офіційний вісник України від 26.09.2014, № 75, том 1, с. 83, стаття 2125.